

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sōkratus Scholastiku Kai Ermeiu Sozomenu Ekklēsiastikē Istoria

Socrates <Scholasticus>

Mogvntiae, 1677

Henrici Valesii Observationvm Ecclesiasticarum In Socratem Et
Sozomenum Liber Secundus [De Paulo Constantinopolitano].

urn:nbn:de:hbz:466:1-14233

HENRICI VALESII
OBSERVATIONUM
ECCLESIASTICARUM
IN SOCRATEM ET SOZOMENUM.
LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Quando primum Episcopus factus sit Paulus.

SUPERIORE libro res B. Athanasii, quæ antea confusæ ac perturbatæ in Annalibus Ecclesiasticis legebantur, quanta fieri potuit cura ac diligentia digessimus. Idem nunc præstare conabimur in rebus Pauli Constantinopolitani, in quarum narratione Socratem ac Sozomenum multa peccasse deprehendimus. Socratem deinde secutus est incertus auctor vitæ & conversationis beati Pauli Constantinopolitani Episcopi, cujus excerpta leguntur in Bibliotheca Photii. Hic quisquis tandem fuit, Socratis errores novis insuper erroribus eumulavit. Certe his actis Pauli, & actis Athanasii, quæ illis adjuncta leguntur in Bibliotheca Photii, nihil est corruptius atque mendosius. Sed in Athanasii quidem rebus emendandis & ad veritatis normam redigendis, maximum nobis adjumentum confert ipsemet Athanasius in libris suis, qui plurimi & disertissimi ad nos pervenerunt. In rebus autem Pauli, Constantinopolitani hoc subsidio destituimus, propterea quod, præter scriptores Historiæ Ecclesiasticæ, pauci admodum mentionem ejus fecerunt. Verum hunc defectum veterum Scriptorum, cura ac diligentia nostra supplere conabimur. Ac primo quidem annum, quo Constantinopoleos ordinatus est Episcopus inquiremus. Socrates ac Sozomenus Principatu Constantii Augusti Paulum ad Constantinopolitanæ sedis Sacerdotium evectum esse affirmant: eosque secutus Baronius, Blondellus ac cæteri, Alexandri Constantinopolitani obitum, & ordinationem Pauli referunt anno Christi 340. Acindyno & Proculo Consulibus. Ego vero Paulum Constantino Magno regnante Episcopum jam tum fuisse, duobus certissimis argumentis evincam. Primo enim Athanasius in epistola ad Solitarios non procul ab initio, ubi Pauli exilia recenset, ait illum à Constantino primum relegatum fuisse in Pontum. Deinde in Epistola synodica Orientalium apud Scedicam Episcoporum, quam refert Hilarius in fragmen-

tis libri de Synodis, diserte scribitur, Paulum in Synodo Tyri unâ cum reliquis Episcopis subscripsisse depositioni Athanasii. Jam tum ergo erat Episcopus, cum Synodus Tyri congregata est: quam anno Christi 335. habitum esse constat, biennio ante obitum Constantini. Verba Epistolæ synodicæ sic habent. *Paulus vero depositioni Athanasii interfuit, manuque propria sententiam scribens, cum cæteris cum etiam ipse damnavit.* Scio quid respondeat Blondellus in libro de primatu Papæ in Ecclesia. Ait enim utrumque testimonium, tam Athanasii, quam Orientalium apud Scedicam Episcoporum, de Paulo adhuc Presbytero intelligi debere. Verum hæc responsio, meo quidem judicio inepta est & inutilis. Nam si Paulus adhuc Presbyter interfuit Synodo Tyrensi, eique subscripsit, vice Episcopi sui Alexandri id illum fecisse oportet. Quod si ita est, non ipse Paulus Athanasium damnasse dicendus est; sed potius Alexander, cujus vices agebat Paulus. Quis vero id credat de Alexandro Constantinopolitano Episcopo, eum condemnationi Athanasii subscripsisse. Cum igitur Paulus ipse unâ cum reliquis Episcopis, qui in Synodo Tyri convenerant, Athanasium damnasse dicatur, necessario colligitur illum jam tum Episcopum fuisse. Quod autem spectat ad locum Athanasii, is de Paulo adhuc Presbytero intelligi nullo modo potest. Etenim in dicta ad Solitarios epistola, Athanasius omnes ab initio recenset Episcopos orthodoxos, quos Ariani ex suis sedibus expulerant. Ac primo quidem loco nominat Eulathium Antiochenum, deinde Eutropium, Euphrationem, Cymathium, Aselepan, Cyrum, Diodorum, Domnionem, Hellanicum, Marcellum. Postremo de Paulo ita scribit. *De Paulo vero Constantinopolitano Episcopo nemini arbitror ignotum esse. Quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari poterit. Etiam huic quoque crimen obiectum est. Idque falsum fuisse vel inde colligat, quod qui illum reum fecit Macedonius, qui nunc illius loco Episcopus est ordinatus, nobis in ea accusatione presentibus, cum reo suo cujus Presbyter erat, communicavit. Sed quoniam Eusebius illius oculos cupiditatis adjecerat, Episcopatum illius urbis rapere festinans: eodem enim modo à Berjio trans-*

fluit Nicomediam: mansit nihilominus crimina-
tio adversus Paulum. Nec ab insidiis destiterunt,
sed perseverarunt in calumniando. Et primum
quidem à Constantino in Pontum relegatus
est. &c. Totum locum diligenter à me con-
versum consultò hic apposui, propterea quod
ejus testimonio sæpius infra sum usus. Porro
ex hoc loco manifeste colligitur, Paulum jam
tum Episcopum fuisse, cum à Macedonio accu-
satus est impulsu Nicomedienfis Eusebii. Id au-
tem factum esse regnantè adhuc Constantino
Maximo, docet ipse Athanasius, cum ait, se tum
presentem fuisse Constantinopoli. Atqui Atha-
nasius nonnisi post Synodum Tyri venit Con-
stantinopolim, cum se factione inimicorum in
Concilio illo opprimi videret. Nec post id tem-
poris Constantinopolim venit, Eusebio Nico-
mediensi superstitè. Adde quod Athanasius diserte
scribit, Macedonium qui Paulum accusabat,
eo ipso tempore cum Paulo communicasse, &
sub illo fuisse Presbyterum. Si Macedonius Pres-
byter sub Paulo tum erat, Paulus tunc Episcopus
fuerit necesse est. Ac proinde verissimum est,
quod dixi, Paulum Constantini Magni temporibus
Episcopum fuisse urbis Constantinopolitane.
Præterea duorum optimorum Scriptorum
auctoritate discimus, Alexandrum Constanti-
nopolitanum Episcopum mortuum esse adhuc
regnante Constantino. Ita enim scribit Philo-
storgius in libro secundo Historiæ Ecclesiasticæ
pag. 15. ubi paulo post encania urbis Constani-
nopolitane à Constantino Magno celebrata,
Alexandrum illius urbis Episcopum è vita mi-
grasse scribit. *τελευτήσαντος ἡ τῆς ταύτης τῆς πό-
λεως ἀρχιεπίσκω ἀλεξάνδρου, ἡ νικομηδείας φωνῆ ἰου-
σεβίου, εἰς τὴν ταύτης ἀφελίως ἀρχιερατικὸν μέ-
τασθεῖναι θρόνον.* Id est, *At Philostorgius, post obi-
tum Alexandri Constantinopolitani Episcopi, Eu-
sebius Nicomediensem transfatum esse ad Episco-
patum urbis recens condita.* Idem quoque scri-
bit Theodoritus in libro primo Historiæ Eccle-
siasticæ cap. 19. Ac de Eusebio quidem impræ-
sentiarum non disputo, quem Theodoritus ac
Philostorgius in locum Alexandri subrogatum
esse affirmant. Id unum contendo, Alexandrum
Constantinopolitanum Episcopum principatu
Constantini Augusti mortem obiisse, ac proinde
Paulum regnante adhuc Constantino Ecclesiæ
illius sacerdotium obtinuisse. Idem quoque scri-
psit Eusebius Pamphili, ut testatur Teophanes
in Chronico. *Nec ut Eusebius ex omnibus histo-
ricis solus narrat, Nicomedienfis Eusebius cum in
encania insidias Athanasio strueret, Constantino-
politana sedem obtinebat. Hoc enim vel ex tem-
porum collectione falsi arguitur &c.* Videtur ta-
men memoria lapsus esse Theophanes, & pro
Theodorito Eusebium posuisse.

A

CAPUT II.

*Utrum Arius hæresiarches à Synodo Hierosolymi-
tana susceptus sit in communionem.*

Verum hoc loco validissimum nobis argu-
mentum opponitur. Cum enim constet
Arium in communionem receptum esse in Syn-
odo Ierosolymitana, quæ paulo post Synodum
Tyri congregata est, vel potius ab urbe Tyro
translata est Ierosolyma anno Christi 335. Ale-
xander Constantinopolitanus Episcopus super-
stes etiam tum fuerit necesse est. Quippe Ale-
xander aliquanto post Arium ex hac luce migra-
vit. Hic enim est Alexander, qui suis precibus à
Deo id impetravit, ut Arius quem Eusebiani
postridie in Ecclesiam introducturos se esse mi-
nabantur, spe sua frustratus, scdissimo mortis
genere extingueretur, ut testatur Athanasius tum
in epistola ad Serapionem de morte Arij, tum in
circulari epistola ad Episcopos Ægypti & Libyæ,
quæ vulgo inscribitur oratio prima adversus Aria-
nos. Ex quo conficitur, Alexandrum anno
Christi 336, adhuc Episcopatum Constantinopo-
litanum administrasse, ac proinde salum esse,
quod supra scripsi, Paulum Constantinopolita-
num Episcopum in Concilio Tyri habito adver-
sus Athanasium subscripsisse. Gravissima profe-
cto hæc ratio est, & quæ nostram sententiam fun-
ditus evertit. Sed inquirendum est diligentius
ac dispiciendum id, quo uno nituntur adversarii:
an videlicet Arius ipse in communionem rece-
ptus sit à Concilio Ierosolymitano, quod in en-
cania Basilicæ Constantinianæ celebratum est
Canno Christi 335. Exstat epistola synodica ejus
Concilii, ab Athanasio relata in libro de Synodis.
Verum in illa synodica, non Arius ipse in com-
munionem receptus esse dicitur, sed *ὁ ἀρι-
σταρχος*, id est Arij asclez, Presbyteri scilicet & Dia-
coni civitatis Alexandrinæ, qui Arium secuti
fuerant. Certe idem Athanasius alibi de hac Syn-
odo loquens, perpetuo dicit *τὸς ἀρισταρχος, & τὸς
ἀρειανῆς*, in ea susceptos fuisse. Sic enim loqui-
tur tum in Apologia adversus Arianos pag. 80.
tum in epist. ad Solitarios non procul ab initio.
Nam initium illius epistolæ in vulgatis exempla-
ribus desideratur. Dicit aliquis Athanasium de
ipso Ario loqui. Etenim in libro de Synodis
postquam epistolam Synodicam Concilii Iero-
solymitani reculit, quæ data est ad Presbyteros
& Diaconos Ecclesiæ Alexandrinæ, statim sub-
jungit statutum fuisse ab illis Episcopis, Arium
secutoresque ejus suscipiendos esse. Verum ego
id sic intelligendum puro, non quasi Arius ipse
adhuc superfuisset. Verum ideo sic locutus est
Athanasius, quod receptis Arij asclez, ipse
Arius quodammodo suscipi videbatur. Idem
respondendum censeo iis, qui epistolam Synodi-
cam Antiocheni Concilii nobis objiciunt, in
qua Episcopi, qui in illo Concilio sedebant, af-
firmant se Arium ideo suscepisse in communio-
nem, quod fidem ejus rectam esse comperis-
sent. Id enim aut eo, quem dixi modo, intelli-

gendum est, de Ario videlicet affectis: aut si de Ario ipso accipiatur, non in Synodo Ierolymitana id factum esse dicemus, sed in prior aliquo conventu. Certe diu ante Synodum Ierolymitanam Arium & socios ab Eusebianis in communionem receptos fuisse testatur Athanasius in dicto libro de Synodis. Cæterum ex epistola Synodica Concilii Ierolymitani satis aperte colligitur, Episcopos non de Ario ipso, sed tantum de Ario gregalibus locutos esse. Scribunt enim in ea epistola, se literas Imperatoris Constantini accepisse, quibus ipsos hortabatur, ut pacem & concordiam in Ecclesia refarcirent, utque Ario sodales & sectatores placido & pacato animo susciperent: quorum rectam ac sinceram esse fidem, tum viva ipsorum voce, tum libello sibi ab ipsis porrecto cognoverat. Quem quidem libellum Constantinus suis ad Synodum literis subiecit. Quod si de Ario Constantinus & Episcopi illi loquerentur, cur Constantinus Arium postea Constantinopolim evocasset, ut de ejus fide inquireret, idque post synodale iudicium, & post ipsius suffragium. Cur Alexander Episcopus Arium post hæc in Ecclesiam admittere recusasset, qui celeberrimæ Synodi iudicio in communionem admissus fuerat, & Imperatoris iudicio comprobatus. Præterea Athanasius in epistola ad Serapionem, testatur se consultum fuisse à Serapione de quadam questione, quæ in Ægypto exorta fuerat, utrum Arius in communionem & pace Ecclesiæ diem extremum obiisset. Negat id Athanasius in dicta epistola. Quod si Arius ab Hierosolymitano Concilio ad pacem & communionem Ecclesiæ admissus fuisset, nunquam profecto id negasset Athanasius, nec Serapion id ignorare potuisset. Neque enim obscura fuit fama Synodi Hierosolymitanæ, sed longe omnium celeberrima, & cum Nicæna Synodo comparanda, si Eusebio credimus: quippe quæ ex omnibus Romani Imperii provinciis ad dedicationem regalis basilicæ à Principe esset congregata. Postremo Athanasius in dicta ad Serapionem epistola, mortem Ario commemorans, ait se quidem tunc temporis non adfuisse Constantinopoli cum Ario è vivis sublatus est, sed Macarium Presbyterum, qui illic aderat, cuncta ad ipsum scripsisse. Atqui Macarius Presbyter Athanasii, fuit in urbe Constantinopolitana eo tempore, quo Eusebiani conjuratione facta cum Meletianis adversus Athanasium, de lineæ vestis canone eum apud Constantinum Imperatorem accusarunt. Testatur hoc Athanasius in Apologia secunda adversus Arianos pag. 778. & post eum Socrates in libro primo historię Ecclesiasticæ. Nec post id temporis Macarium Alexandrinum Presbyterum Constantinopolim venisse legimus. Hæc autem prima Athanasii accusatio aliquot annis præcessit Synodum Tyri. Ad quam depellendam & confutandam Athanasius Macarium & Arium Presbyteros suos misit Constantinopolim. Baronius in Annalibus id factum refert anno 329. Natalis Dominici.

CAPUT III.

De primo exilio Pauli Constantinopolitani.

Mortuo Alexandro Constantinopoleo Episcopo, quem anno Christi 331. obiisse existimamus, Paulus in ejus locum successit. Qui tamen in Synodo Tyrensi depositioni Athanasii subscripsit, nihilominus ab Arianis & præcipue ab Eusebio, qui sedis illius cupiditate flagrabat, per fraudem & calumniam appetitus est. Ac primo quidem Macedonium Presbyterum Ecclesiæ Constantinopolitanæ adversus eum incitarunt, qui Paulo confictum, nescio quod crimen objiceret. Cæterum adeo leve erat, quod ab accusatore intendebatur, ut pendente accusatione, nihilominus accusator cum reo communicaverit. Verum Eusebiani rem urgere non destiterunt, propterea quod Eusebius Nicomedienfis sedem illius rapere contendebat. Paulum igitur calumniari apud Principem Constantinum non cessarunt, donec ille aures nimium faciles Eusebians præbens, Paulum in Pontum relegavit, quemadmodum supra retulimus ex Athanasio in epistola ad solitarios. Id gestum est anno Christi 336. Neque enim citius id fieri potuit, cum Paulus anno 335. Concilio Tyrensi interfuerit. Ad hæc Athanasius se tum adfuisse scribit, cum Paulus à Macedonio accusatus est. Hæc autem accusatio, ut ex Athanasii narratione colligitur, satis longo tempore perseveravit. Proinde non ante annum Domini 336. Paulus in exilium missus videtur. Adde quod Athanasius in dicta epistola universos Episcopos, qui Constantino maximo regnante per fraudem & calumnias Arianorum in exilium pulsi sunt, ordine recensens, in Paulo Constantinopolitano Episcopo narrationem suam claudit. Orditur enim ab Eustathio Antiochenæ urbis Episcopo, quem nos in annotationibus Eusebians, anno Christi 329. aut certe 330. relegatum fuisse demonstravimus. Post hunc Eutropius Episcopus Hadrianopoleos Eusebians annitentibus, suffragante ipsis Basilio, quæ nupta erat Constantio fratri Constantini Maximi, pulsus est in exilium. Post hæc Euphration Balnearum Episcopus, Cymatius Palti, alter item Cymatius Antaradi, Asclepas Gaza, Cyrus Berceæ in Syria, Diodorus Naissi, Domnio Sirmii, Hellanicus Tripoleos Episcopi, eo quod hæresin Arianam odio prosequi tantummodo visi essent, alii fictis criminibus, alii nullo ipsis objecto crimine, rescripto Principis Ecclesiæ suis pulsi sunt, suffectis in eorum locum, qui Arianæ perfidiæ favebant. Marcellus deinde recensetur ab Athanasio, ac postremus omnium Paulus Episcopus Constantinopolitanus. Marcellus quidem anno Christi 336. relegatus est post Synodum Constantinopolitanam, in qua depositus fuerat ac damnatus. Eodem fere ordine Athanasius supradictos Episcopos factione Arianorum relegatos enumerat in Apologetico de fuga sua; ubi pro Cymatio Antaradi Episcopo Carterium

Carterium nominat. Carterum etsi Athanasius discrete non dicit Paulum tunc Episcopali iudicio damnatum fuisse, ex eo tamen quod accusatum illum esse scribit à Macedonio Presbytero, satis inquit Paulum Synodali sententia fuisse damnatum. Certe Constantinus utpote Princeps religiosissimus, nunquam illum in exilium mittere sustinisset, nisi prius Ecclesiastico iudicio condemnatus fuisset. Sic enim Eustathium, sic Athanasium relegavit, post prolatam adversus eos Episcoporum sententiam. Accusatus autem fuerat Paulus à Macedonio, *ὡς ἐν τῷ βιβλικῶς*, ut ait Sozomenus in libro 3. cap. 3. id est, quod turpiter & flagitiose vixisset. Denique Orientales Episcopi in epistola Synodica pseudo synodi Sedicensis, discrete testantur Paulum Episcopali sententia damnatum fuisse. Sic enim ajunt de Maximino Trevirorum Episcopo. *Καὶ αἰετὸν homicidium tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Constantinopolim revocavit.* Ubi notabit obiter studiosus lector, Paulum non à Julio Papa, sed à Maximino Episcopo dici revocatum.

CAPUT IV.

De primæ restitutione Pauli.

Mortuo Constantino Maximo, tres ejus filii Episcopi Catholicos, quos Constantinus ab Eusebianis in fraudem impulsus relegaverat, sedibus suis restituerunt, datis tum ad ipsos, tum ad singulorum civitates literis, quibus jubebant, ut singuli à suis civibus & clericis pacate reciperentur. Testatur hoc Athanasius in epistola ad Solitarios. Ubi post indicem illorum, quos dixi Episcoporum, quos Ariani Constantino regnante suis Ecclesiis ac civitatibus eiecerant, hæc subjungit. *ταῦτα σωζώμενοι διὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀντιῶν, καὶ ἀντιῶν, καὶ κληρικών, ἐποίησαν πάντες μὲν ἀνά τὸν πατέρα, ἵνα ἀναλθῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἡρασταίως καὶ τῷ ἴδιῳ ἰατρῶν ἐκκλησίᾳ &c.* Idem tradit Philostorgius in libro secundo Historiæ Ecclesiasticæ. Sed in Athanasio notanda sunt hæc verba, *ἐποίησαν πάντες ἵνα ἀναλθῶν, omnes, inquit, redire jusserunt.* Ergo & Eustathius Antiochenus & reliqui Episcopi ad sedes suas reversi sunt. De Eustathio tamen nusquam id legimus. Ac fortasse ille delatâ sibi licentiâ ac facultate redeundi uti noluit, propterea quod Ecclesiam suam ab Arianis obsessam atque occupatam videret. Certe Flaccillus, qui Euphronio successerat, Antiochenæ urbis Episcopatum perpetuo retinuit, jam inde à Synodo Tyrensi ad Synodum Antiochenam. Paulus igitur unâ cum cæteris ex Pontico exilio reversus, Constantinopolitanam sedem postliminio recuperavit. Quem reversum Eusebius Nicomediensis iterum pristinis dolis atque artibus oppugnavit, accusatorem illi summittens Macedonium. Id certe insinuare mihi videtur Athanasius in loco illo ex epistola ad Solitarios, quem superius adduxi, cum ait, *ἡ ὁμοίως ἔμενον ἢ πρόφασιν κατὰ παύλην, καὶ ἐν ἡμετέραν ἐπιπέσει, ἀλλ' ἔμενον διαβόλων.* Vult enim dicere Athanasius, Eusebianos,

A qui prius apud Constantinum calumniati fuerant Paulum, eundem postea apud Imperatorem Constantium similiter calumniatos esse, & perfecisse tandem, ut Paulus à Constantio quoque in exilium mitteretur. Constantius ergo calumniis Eusebianorum fidem accommodans, Concilium Episcoporum Constantinopoli fieri iussit: à quibus Paulus damnatus ac depositus est, & Nicomediensis Eusebius in ejus locum substitutus. Ita Socrates in lib. 2. cap. 6. Qui cum Episcopos illos, qui huic Synodo interfuerunt, Arianae perfidiae fautores dicit fuisse, satis indicat eorum numero fuisse Theodorum Heraclentem, Marin Chalcedonium, Theognium Nicanum & Ursacium ac Valentem, qui inter Eusebianos Bagmen duxere. Et Socrates quidem Paulum tunc tantummodo depositum esse dicit, non etiam relegatum. Quare cum Paulus liberam tunc haberet vagandi facultatem, conjunxit se cum Asclepa, Lucio atque Marcello, quos vix dum restitutos, iterum Ariani suis civitatibus atque Ecclesiis expulerant. His junctus Paulus, plurimas urbes ac Provincias Occidentalis Imperii peragravit, suffragium ac subsidium Episcoporum ubique exquirens, ut in sedem suam restitueretur. Docet id epistola Synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum his verbis: *Deinde Paulo & Lucio & quorquos talibus conjuncti sunt, circumvenientes simul exteras regiones, persuadebant iudicibus, non esse credendum illis, qui in eos dignè sententiam protulerunt.* De Marcello loquuntur, Asclepa & Athanasio. Romam porro utrum Paulus tunc venerit, nescio. Sed si verum est, Paulum aliquando Romam venisse, hoc tempore eum venisse oportet. Neque enim alio tempore Romam venire potuit, ut postea videbimus. Primus autem ex Occidentalibus Episcopis Maximinus Trevirorum Episcopus, Paulum in communionem recepit, ut testantur Orientales apud Serdicam Episcopi in Synodica supra citata.

CAPUT V.

Quo tempore Eusebius Nicomediensis ad Episcopatum Constantinopolitanum translatus fuerit.

Philostorgius quidem ac Theodoritus Eusebium Nicomediensem mortuo Alexandro Episcopatum urbis Constantinopolitanæ suscepisse dicunt, principatu Constantini Maximi. Verum eos refellit Athanasius, qui discrete testatur in epistola ad Solitarios, Eusebium Nicomediensem non Alexandro mortuo successisse, sed in Pauli viventis locum, per vim atque ambitum invasisse. Præterea Hieronymus in Chronico scribit, Constantinum paulo ante mortem Nicomediæ baptizatum esse ab Eusebio loci illius Episcopo. Denique Ammianus Marcellinus auctor est, Julianum Principem Nicomediæ educatum fuisse ab Eusebio Episcopo, quem genere longius contingebat, sic enim loquitur Marcellinus. Porro quando Julianus Eusebio Episcopo traditus est educandus, septennis ut minimum pueri commendari solent institu-

At

toribus. Atqui Julianus vix septem annos impleverat cum Constantinus Maximus ex hac luce migravit. Proinde Eusebius Nicomediensem Episcopatum usque ad obitum Constantini retinuit. Certe Constantinus hujusmodi Episcoporum translationes valde improbat, quemadmodum discimus ex ejus epistola ad Eusebium Cæsariensem Episcopum, qui Antiochena urbis Sacerdotium sibi delatum constanter reculaverat. Verior itaque est sententia eorum, qui Eusebium Nicomediensem Constantio regnante, ad Episcopatum urbis Constantinopolitanae transfuisse dicunt. Ita Socrates, Sozomenus, Cedrenus ac Theophanes. Et Cedrenus quidem Episcopatum urbis Constantinopolitanae à Constantio mercedis loco delatum esse scribit Eusebio, propterea quod Eusebius testamentum, quod Constantinus moriens ipsi commendaverat, primo omnium Constantio tradidisset. Socrates vero hanc Eusebii translationem refert paulo post mortem Constantini Junioris, id est anno Christi 340. cui consentit etiam Baronius. Verum Baronius à seipso dissentit, & pugnantia inter se loquitur atque contraria. Cum enim fateatur, Epistolam synodicam Episcoporum Aegypti ad omnes ubique terrarum Orthodoxos Episcopos, qua respondent calumniis Eusebianorum adversus Athanasium, scriptam esse anno Domini 339. constet autem ex eadem synodica epistola, Eusebium Nicomediensem jam tum ad Episcopatum urbis Constantinopolitanae translatum fuisse: absurdum omnino est hanc Eusebii translationem in annum sequentem conferre. Quod vero Episcopi Aegypti in sua illa synodica diserte testentur id, quod dixi, ex eorum verbis apparet, quæ hic apponam: *Quamquam nihil ea re impeditus Eusebius, Athanasii creationem vituperat: homo, qui ipse prorsus Episcopus creatus non est, aut si unquam jus Episcopi habuit, id ipsum resedit, ut ipse qui principio Beryti pro Episcopo egerit, reliquaque Beryti Nicomediam se transfularit: illam quidem cathedram præter leges destituens, istam vero nulla lege invadens: proprii gregis sine ulla charitate desertor, & alieni nulla rationabili causa occupator, prioris Episcopatus charitatem alieni cupiditate aspernatusest. Nec tamen hunc ipsum Episcopatum, quem tanta aviditate occupaverat, reservavit. Ecco enim jam quoque inde destitens, aliorum Episcopatum denuo obtinet. Ubi notanda sunt hæc verba, ἰδὲ τὸ εὐεὶδὲν καὶ τὸ ἀποστασὶν καὶ τὸ ἀναστῆναι.* Nam vocabulum illud ἰδὲ, translationem hanc Eusebii à Nicomedia Constantinopolim, recens admodum & paulo antequam hæc scriberent factam esse declarat. Quamobrem si hæc circularis epistola scripta est ab Aegypti Sacerdotibus, anno natalis Dominici 339. ut Baronius censuit, Eusebii translatio ad sedem Constantinopolitanam, vel eodem, vel superiori anno contigerit necesse est.

CAPUT VI.

De secunda restitutione Pauli, & de secundo ac tertio ejusdem exilio.

ANNO Christi 342. obiit Eusebius Constantinopolitanus Episcopus, quem Magnum Eusebium vocat non solum Philostorgius, sed etiam Eusebius Cæsariensis in libro contra Marcellum. In quem nescio cur tantopere investus sit Baronius, cum superius à nobis ostensum fuerit, eum pacem & communionem cum Ecclesia Romana ad obitum usque retinuisse. Post ejus obitum, cives Constantinopolitani Paulum ad sedem suam revocarunt; Eusebiani vero Macedonium in Eusebii locum substituerunt. Quæ res ingentem tumultum in urbe regia excitavit, ut refert Socrates in libro secundo. His auditis Imperator Constantius, qui in Oriente bello Persico implicatus tenebatur, Hermogeni Magistro militum mandavit, ut Constantinopolim ingressus, Paulum sede sua ac civitate exturbaret. Aegre siquidem ferebat Imperator, quod absque suo consensu Paulus Ecclesiam suam recepisset. At populus qui Pauli amore flagrabat, adversus Magistrum militum commotus, domo ejus incensa ipsum corripuit, & pedibus tactum ac misere truncatum, in mare precipitavit. Id gestum est Constantio tertium & Constante iterum Consulibus. Quæ cum nuntiata essent Constantio, ille graviter commotus, repente equo conscenso venit Constantinopolim. Et urbem quidem ipsam annona multavit; Paulum vero tanquam seditionis auctorem, catenis ferreis vinctum ad Castellum Mesopotamiae Singara deportavit. De hac ingenti seditione loquitur Libanius in Basilico pagina 126. ubi testatur, Imperatorem Constantium admirabili celeritate usum esse in faciendo itinere, nec nives atque imbres eum ab incepto itinere deterruisse. Et fontes quidem ab illo castigatos esse dicit, neminem tamen morte affectum, cum Senatus urbis Constantinopolitanae pro reis apud ipsum intercessisset. Socrates quidem, eumque secutus Baronius, Paulum tunc temporis Romam venisse dicunt. Ego vero Athanasium sequi malim, qui in epistola ad Solitarios, ait Paulum à Constantio relegatum esse Singara, & aliquanto post inde Emesam esse translatum, metu scilicet Persicæ incursionis. Verba Athanasii sunt hæc. τὸ ἵδιον πορὸν κατὰ τὴν ἑσπερίαν τῆς ἐκείνης ἐποχῆς, εἰς οὗτοια τῆς μεσοποταμίας ἐκείνην, ἢ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἡμετέραν μετὰ τὸν χρόνον. Id est: Iterum vero à Constantio catenis ferreis vinctus Singara Mesopotamiae deportatus est, atque inde translatus Emesam. Quod cum tam diserte assermet Athanasius, non alio tempore id factum assignari potest, quam isto, quod dixi. Etenim ingens illa seditio in urbe regia, & cædes Magistrum militum, & Pauli restitutio sine Imperatoris consensu facta, Constantium non immerito commoverant, ut Paulum ferro vinctum iam tam longinquum

exilium amandaret. Ex quo tamen exilio non ita multo post Emesam eum transtulit, sive ut Constantinopolitanis, qui Paulo inprimis studebant, gratificaretur, sive, ut dixi, Persarum metu, qui Singaris assidue imminebant. Certe haud multo post circa id castrum ingenti praelio Persæ cum Romanis conflixere. Cæterum Ariani seditionem illam, de qua dixi, cædesque hominum in ea factas, uni Paulo adscribent, ut testatur epistola Synodica pseudodynodi Serdicensis: *Sed & de Paulo Constantinopolitana civitatis quondam Episcopo post reditum exiit sui, si quis audierit, perhorrescet, & multo post. Asclepius vero cum ad Constantinopolitanam civitatem propter Paulum venisset, post immanitatem rerum atrocitatemque commisit, qua media in Ecclesia Constantinopolitana gesta sunt post mille homicidia, qua altaria ipsa humano sanguine conquinaverunt, post interfectiones fratrum exinctionesque Gentilium, hodieque cum Paulo, cuius causa hæc gesta sunt, communicare non cessat.*

CAPUT VII.

De tertia restitutione Pauli Constantinopolitani.

SCRIBIT Baronius Paulum civitate sua atque Ecclesia pulsam, Romam ad Julium se contulisse: cumque ab eo literas accepisset, quibus in sedem suam restituebatur eas literas effectum caruisse, quippe cum Paulus non nisi post Serdicensis Concilium Ecclesiam suam recuperaverit. Sed Baronio assentiri non possum. Primo enim falsum est, Paulum tunc temporis Romam venisse, ut in superiori capite demonstravi. Nec verius est, quod asserit Baronius, Paulum Serdicensis Synodi sententia restitutum esse. Certe in epistola synodica Serdicensis Concilii, nulla ejus rei fit mentio. Immo vero Theodorus in libro secundo Historiæ Ecclesiasticæ disertè affirmat, Paulum Serdicensi Concilio minime interfuisse. Obstitisse enim cives urbis Constantinopolitanæ, quo minus eo proficisceretur, veritos scilicet, ne ab Arianis in itinere per insidias interficeretur. Sed & Orientales apud Serdicam Episcopi, in Synodica sua aperte significant, Paulum ab ea Synodo abfuisse, ut rectè observavit Blondellus in libro de primatu in Ecclesia. Jam ergo ante Synodum Serdicensem Paulus Episcopatus sui locum receperat. Quod quidem à Constantio factum fuisse arbitror, vel in gratiam Constantinopolitanorum, qui Paulum præcipuo quodam amore ac studio prolequebantur; vel ob metum Constantis Augusti, qui frequentibus literis ad Constantium missis, ut Paulus, Athanasius & reliqui Orientis Episcopi suas in sedes restituerentur, postulaverat. Sane rationi consentaneum fuit, ut quoniam inter duos fratres Augustos tandem convenerat, ut ad causam Episcoporum judicandam generalis Synodus apud Serdicam congregaretur, Episcopi omnes vinculis atque exilio solverentur, quo libera ipsis facultas veniendi ad Concilium suppeteret. Hanc igitur ob causam, ni fallor, Paulus à Singarenis & Emesano exilio reversus est Constantino-

polim. Unde cum ad Serdicensis Concilium proficisci vellet, à Constantinopolitanis civibus detentus est, ut docet Theodorus.

CAPUT VIII.

De ultimo Pauli exilio, ejusque obitu.

POST mortem Constantis Augusti, quæ contigit anno Christi 30. Ariani omni metu jam vacui, adversus Catholicos Antistites multo gravius quam antehac inlurrexerunt. Ac primum omnium Paulum aggressi, persuadent Constantio, ut illum in exilium eiciat, Macedoniam vero ejus loco in Constantinopolitanam Ecclesiam inducat. Imperator igitur, qui Ariana perfidiae patrocinium palam susceperat, mandat Philippo Præfecto Prætorio per Orientem, ut Paulum à sede sua protinus exturbet. Quæ accepto principis mandato, Hermogenis Magistri militum casu admonitus, rem prudentius aggredi statuit. Ingressus itaque lavacrum Zeuxippi, Paulum ad se accersivit, quasi de publico quodam negotio cum eo consulturus. Qui cum venisset, Præfectus clam per fenestram quandam eum dimisit, & in palatium abripi jussit. Atque inde navigio impositum, in exilium misit Cuculum, Cappadociæ oppidum quod postea minoris Armeniæ contributum est. Ibi cum Eusebiani in arctissimo & obscurissimo quodam loco recluserunt, subtracto ei penitus alimento, ut hominem inedia enecarent. Post sextum autem diem ingressi, cum eum adhuc spirantem reperissent, contortis pallii laciniis strangularunt, quemadmodum scribit Athanasius in epistola ad Solitarios. Et Athanasius quidem hoc Pauli exilium quartum vocat. Ego vero tertium mallem dicere. Nam Singarenum & Emesenum, licet locis diversa sint, pro unico tamen exilio sunt accipienda: cum Paulus à Singaris, quo primum fuerat relegatus, postea translatus sit Emesam. Quod autem Socrates atque Sozomenus scribunt, Paulum à Philippo Præfecto Thessalonicam esse relegatum, dupliciter falluntur, & in loci, & in temporis notatione. Id enim factum esse scribunt paulo post necem Hermogenis, id est anno Christi 342. quo quidem tempore Philippus non erat Præfectus Prætorii. Neque vero Philippus tunc potuit Paulum relegare Thessalonicam, quæ urbs tum parebat Constanti Augusto, non autem Constantio, sub quo Præfecturam gerebat Philippus. Quare verius est, quod Baronius scribit, hæc adversus Paulum à Philippo gesta esse anno Domini 351. quo anno Philippum Præfectum Prætorio fuisse, præter Athanasium docent leges Codicis Theodosiani, ut notavi ad Ammianum Marcellinum. Sed tunc ut dixi, id est anno 351. Paulus non in urbem Thessalonicam relegatus est, sed Cuculum, ut testatur Athanasius. Quomodo enim Thessalonicam relegari potuisset, quæ erat ipsius patria, sicut fatentur Sozomenus & Socrates. Quid magis contrarium, quam patria & exilium. Benigne igitur cum Paulo actum esse oportet tunc cum missus est Thessalonicam. Quid ergo, di-

AA ij

et aliquis. An prorsus falsum erit, quod ajunt Sozomenus & Socrates, Paulum Theſſalonicam veniſſe, atque inde Corinthum proficiſci ſimulantem, Romam navigaſſe. Id omnino verum puto, ſed alio factum tempore: tunc ſcilicet cum Paulus primum depoſitus eſt ac damnatus, ſuſſecto in ejus locum Eusebio Nicomedieneſe. Eo ſiquidem tempore Paulus cum liberam haberet vagandi poteſtatem, Theſſalonicam & Romam & in alias urbes Occidentalis Imperii pro arbitrio ſuo proficiſci potuit, quemadmodum ſuperius obſervavi.

CAPUT IX.

Cur Athanaſius inter orthodoxos Episcopos Paulum Conſtantinopolitanum minime recenſerit.

Mirari quis non immerito poteſt, quid cauſa ſit cur Athanaſius in Oratione prima contra Arianos, orthodoxorum Episcoporum indicom texens, qui Nicænam fidem conſtanter aſſeruerant, Pauli noſtri nomen prætermiſerit; quem tamen conſtat pro Nicæni Concilii doctrina ac fide adverſus Arianos fortiter decertaſſe. Certe Athanaſius in oratione ſupra memorata mentionem facit Alexandri Episcopi Conſtantinopolitani. Cur ergo Paulum quoque Alexandri ſucceſſorem ei minime adjunxit? Nec eſt quod quis objiciat, Athanaſium eo loco illos duntaxat Episcopos commemoraviſſe, qui jam fa-

cto funkti eſſent; ac proinde Paulum ab illo præteritum eſſe, eo quod adhuc ſuperſtes eſſet. Hæc reſponſio admitti forſitan poſſet, ſi Paulus Conſtantinopolitanus ſuperſtes adhuc fuiſſet eo tempore, quo prima hæc oratio adverſus Arianos ſcripta eſt ab Athanaſio. Verum antequam eam Orationem, ſeu potius Epistolam ſcriberet Athanaſius, Paulus jam è vivis exceſſerat. Mortuus eſt enim anno natalis Dominici 331. aut 332. ut ad Hæſtoriam Socratis obſervavi. Hæc autem Oratio adverſus Arianos ſcripta eſt ab Athanaſio poſt enthroniſmum Georgii, anno Chriſti 356. ſicut in ſuperiore libro annotavi. Alia igitur hujus rei cauſa inquirenda eſt. Neque enim ſine cauſa, aut per negligentiam id ab Athanaſio factum eſſe crediderim. Exiſtimo igitur Athanaſium eo loco de induſtria Pauli nomen prætermiſiſſe, eo quod in Concilio Tyri cum Arianis permixtus, condemnationi ipſius ſubſcriperat, ut ſupra vidimus. Eandem ob cauſam maximi quoque Hieroſolymorum Episcopi nomen ibidem reticuit, licet Macarii Hieroſolymitani mentionem feciſſet. Quod quidem non ulciſcendi animo ab Athanaſio factum eſſe credendum eſt. Procul enim aberat ab hoc affectu Athanaſius. Sed quoniam Athanaſius eo loco illos duntaxat Episcopos commemorare decreverat, qui procul ab omni crimine, & ab omni macula Arianæ communionis perpetuo abſuiſſent, idcirco Paulum & Maximum in eo numero noluit recenſere, quos ſciebat in illa apud Tyrum Synodo communionem Arianorum fuiſſe pollutos.

HENRICI VALESII
OBSERVATIONUM
ECCLESIASTICARUM
IN SOCRATEM ET SOZOMENUM
LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

ANTE annos plus minus quadraginta, gravis inter Eruditos orta eſt controverſia de ſexto Canone Concilii Nicæni. Ad cujus expoſitionem multa tunc allata ſunt à multis, dum ſinguli Canonem illum ad ſuas partes trahere conantur. Sed cum doctiſſimi homines de Eccleſiis ac regionibus ſuburbicariis acrius inter ſe contenderent, Rufini Interpretationem potius, quam Canonis ipſius verba expoſuerunt. Exiſtit poſtea Joannes Launoſus, magni nominis Theologus, qui haud ita dudum Librum edidit de recta interpreta-

ne ſexti Canonis Nicæni. Verum hic quoque ad eundem, quem priores illi lapidem impigit: Et quod in titulo operis ſui promiſerat, id duabus editionibus implere non valuit. Erroris autem cauſam ei præbuit prava via ac methodus, quâ in ejus Canonis expoſitione uſus eſt. Nam cum Canon Nicæni Concilii exponendus eſſet ſicut à Nicæniſ Patribus eſt editus, & poſt Græcorum verborum explicationem ordine progrediendum eſſet ad explicationem Interpretationis Rufinianæ: contra Joannes Launoſus, primo quidem ſenſum Rufini inveſtigavit, deinde verba ipſa Nicænorum Patrum, juxta eum ſenſum, quem Rufini verbis tribuerat, expoſuit.